

Sygn. akt II USK 315/22

POSTANOWIENIE

Dnia 17 stycznia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z wniosku W. A.

przeciwko Dyrektorowi Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Warszawie

o prawo do emerytury i renty policyjnej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Spółecznych w dniu 17 stycznia 2023 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 14 kwietnia 2022 r., sygn. akt III AUa 1478/21,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem z dnia 14 kwietnia 2022 r., zmienił zaskarżony apelacją ubezpieczonego W. A. wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 23 września 2021 r. oraz poprzedzające go decyzje Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (dalej jako organ emerytalny) z dnia 8 czerwca 2017 r., z których pierwsza ponownie ustalała wysokość emerytury ubezpieczonego przez obniżenie jej wysokości z powodu służby na rzecz totalitarnego państwa w okresie od dnia 1 lutego 1974 r. do dnia 31 sierpnia 1989 r. do kwoty 1.297,80 zł (tj. 31,75 % podstawy wymiaru świadczenia wynoszącej 4.087,55 zł), a druga ponownie ustalała wysokość renty inwalidzkiej ubezpieczonego na kwotę 1.000 zł, której wypłatę wstrzymano z uwagi na posiadanie przez ubezpieczonego prawa do korzystniejszej emerytury policyjnej - w

ten sposób, że przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury i renty policyjnej w ich wysokości sprzed dnia 1 października 2017 r.

Sąd Apelacyjny podniósł, że istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy o wysokość emerytury ubezpieczonego zmniejszonej na podstawie obu zaskarżonych decyzji organu emerytalnego z uwagi na przyjęcie przez organ emerytalny pełnienia przez ubezpieczonego w okresie od dnia 1 lutego 1974 r. do dnia 31 sierpnia 1989 r. służby na rzecz totalitarnego państwa, na podstawie art. 15c w związku z art. 32 ust. 1 pkt 1 oraz art. 22a w związku z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 723 ze zm., dalej ustawa zaopatrzeniowa) ma uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20 (OSNP 2021 nr 3, poz. 28).

Stosownie do jej treści kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa” określone w art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka. Nie ulega wątpliwości, że ubezpieczony, będąc zatrudnionym w spornym okresie w Sekcji I Wydziału T SB KWMO w Białymstoku na stanowiskach oficera techniki operacyjnej, starszego referenta technik operacyjnych i inspektora, a następnie starszego inspektora i kierownika Sekcji II Wydziału T SB, pracował na rzecz jednostki przeznaczonej do podejmowania działań operacyjnych niejawnych i bezprawnych przeciwko jednostkom, czy innym podmiotom i wykonywał czynności w zakresie obsługi urządzeń łączności, czy technicznych. Zatem jego służbę w spornym okresie można uznać za służbę na rzecz totalitarnego państwa w rozumieniu art. 13b ustawy zaopatrzeniowej. Jednak nie oznacza to, że jego świadczenia emerytalno-rentowe ulegną obniżeniu, mając na względzie niekonstytucyjność zastosowanych w ustawie mechanizmów korygujących świadczenia. Z akt spraw wynika, że świadczenie emerytalne

ubezpieczonego zostało zmniejszone decyzją z dnia 28 października 2009 r., w oparciu o przepisy ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin oraz ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2009 r. Nr 24, poz. 145, dalej jako nowelizacja z 2009 r.). Odwołanie od tej decyzji zostało oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 20 kwietnia 2011 r., XIII U 1492/10.

W ocenie Sądu Apelacyjnego obniżenie po raz drugi emerytury z tych samych przyczyn w obecnym postępowaniu stanowi wyraz represji ustawodawcy za ten sam okres pełnienia służby i narusza obowiązującą w polskim porządku prawnym zasadę *ne bis in idem* oraz konstytucyjne zasady równości wobec prawa, ochrony praw nabytych, sprawiedliwości społecznej, zaufania obywatela do państwa i tworzonego prawa oraz niedziałania prawa wstecz. Sąd Apelacyjny przypomniał, że w kontekście pozbawienia (ograniczenia) świadczeń emerytalnych przyznanych prawomocnymi decyzjami polski ustawodawca dostosował polskie regulacje w tym zakresie do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej jako ETPCz), poważnie ograniczając możliwość odebrania tych świadczeń i to nawet wtedy, gdy ich przyznanie było w ogóle bezpodstawne. Ograniczenie takie wprowadzono także do ustawy zaopatrzeniowej w art. 33, który blokuje możliwość odebrania świadczenia (jego zmniejszenia) wadliwie przyznanego po upływie 3 lat od wydania, jak też nakazuje by odbierając świadczenie (zmieniając jego wysokość) w ciągu 3 lat od wydania decyzji - organ rentowy odstąpił od uchylecia lub zmiany decyzji, jeżeli uchYLECIE lub zmiana decyzji wiązałyby się z nadmiernym obciążeniem dla osoby zainteresowanej, ze względu na jej sytuację osobistą lub materialną, wiek, stan zdrowia lub inne szczególne okoliczności (art. 33 ust. 1 pkt 6 ust. 4, 7 i 8 tej ustawy).

Tymczasem zmiany ustawy zaopatrzeniowej dokonane ustawą z dnia 16 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby

Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2016 r., poz. 2270, dalej jako nowelizacja z 2016 r.), na podstawie których oparte są zaskarżone w tej sprawie decyzje, stanowią wyraźne odejście ustawodawcy od powyższej regulacji, zgodnej z konstytucyjnymi standardami i utrwalonym standardem wynikającym z orzecznictwa ETPCz na tle art. 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonego 20 marca 1952 r. w Paryżu (dalej jako Protokół Nr 1) w zakresie ochrony prawa do świadczeń emerytalnych przed ich arbitralnym pozbawieniem (istotnym ograniczeniem wysokości).

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył w całości skargą kasacyjną organ emerytalny, wnosząc o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy, tj. oddalenie apelacji, a w każdym razie o zasądzenie od ubezpieczonego na rzecz skarżącego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w wysokości podwójnej stawki minimalnej według norm przepisanych. Skarżący wniósł też o odroczenie wydania orzeczenia i przekazanie sprawy do rozpoznania powiększonemu składowi Sądu Najwyższego (art. 398¹⁷ § 1 w związku z art. 398¹⁷ § 3 k.p.c.).

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie prawa materialnego, a mianowicie:

1) art. 188 Konstytucji RP w związku z art. 15c ustawy zaopatrzeniowej polegające na wydaniu rozstrzygnięcia o niekonstytucyjności art. 15c ustawy zaopatrzeniowej w „zastępstwie” Trybunału Konstytucyjnego, mimo że jednoznacznie kompetencję do oceny ustaw i umów międzynarodowych z Konstytucją RP ma wyłącznie Trybunał Konstytucyjny;

2) art. 188 Konstytucji RP w związku z art. 1 Protokołu nr 1 i art. 15c, art. 22a ustawy zaopatrzeniowej, przez uznanie, iż sąd powszechny rozpoznający odwołanie może nie zastosować przepisu prawa, na podstawie którego wydano zaskarżoną decyzję, uznając go za niezgodny z Konwencją RP, mimo braku oceny w tym zakresie dokonanej przez Trybunał Konstytucyjny;

3) art. 15c i art. 22a ustawy zaopatrzeniowej, przez ich niezastosowanie w sytuacji, gdy bezspornie ubezpieczony pełnił służbę na rzecz totalitarnego państwa zdefiniowaną w art. 13b tej ustawy, a więc spełnione są przesłanki warunkujące ponowne przeliczenia jego świadczenia;

4) preambuły ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2006 r. Nr 218, poz. 1592, ze zm., dalej jako ustawa lustracyjna), przez jej zastosowanie w ustalonym stanie faktycznym do oceny kryterium służby na rzecz totalitarnego państwa z art. 13b ustawy zaopatrzeniowej - zgodnie z treścią której praca albo służba w organach bezpieczeństwa państwa komunistycznego lub pomoc udzielana tym organom przez osobowe źródło informacji, polegające na zwalczaniu opozycji demokratycznej, związków zawodowych, stowarzyszeń, kościołów i związków wyznaniowych, łamaniu prawa do wolności słowa i zgromadzeń, gwałceniu prawa do życia, wolności, własności i bezpieczeństwa obywateli, była trwale związana z łamaniem praw człowieka i obywatela na rzecz komunistycznego ustroju totalitarnego;

5) art. 2, art. 32, art. 32 ust. 1 i 3 w związku z art. 188, art. 178, art. 193 Konstytucji RP oraz art. 15c ustawy zaopatrzeniowej, przez uznanie, że art. 15c ustawy zaopatrzeniowej narusza zasadę ochrony praw nabytych, zasadę sprawiedliwości społecznej, zasadę zaufania obywatela do państwa i tworzonego przez nie prawa oraz zasadę *lex retro non agit*, chociaż przepis ten wprowadzony został w celu zniwelowania nieuzasadnionych przywilejów, niesłusznie przyznanych funkcjonariuszom służb bezpieczeństwa wobec braku konstytucyjnych gwarancji wysokości świadczeń z zaopatrzenia emerytalnego;

6) art. 2, art. 32, art. 32 ust. 1 i 3 w związku z art. 15c, art. 22a ustawy zaopatrzeniowej, przez błędną wykładnię i przyjęcie, że w skutek ponownego przeliczenia świadczeń dokonanego na podstawie przepisów ustawy dezubekizacyjnej z 2016 r. oraz art. 15c, art. 22a ustawy zaopatrzeniowej, doszło do naruszenia przynależnych ubezpieczonemu praw nabytych, zasady sprawiedliwości społecznej, zasady zaufania obywatela do państwa i tworzonego, zasady *lex retro non agit*, podczas gdy przepisy ustawy dezubekizacyjnej nie

pozbawiły ubezpieczonego świadczenia z zaopatrzenia emerytalno-rentowego, lecz jedynie ograniczyły jego wysokość do przeciętnej wysokości tego typu świadczeń wypłacanych w Polsce;

7) art. 8 ust. 2 w związku z art. 178 ust. 1 w związku z art. 188 Konstytucji RP, przez ich błędną wykładnię i odmowę uznania mocy obowiązującej ustawie zaopatrzeniowej w zakresie jej art. 15c ust. 3 i art. 13b, co przejawia się w dokonaniu przez Sąd Apelacyjny abstrakcyjnej kontroli konstytucyjności tych przepisów w oderwaniu od realiów niniejszej sprawy;

8) art. 2, art. 32 ust. 1 i 3 Konstytucji RP w związku z art. 13b i art. 15c ustawy zaopatrzeniowej, przez błędną wykładnię i przyjęcie, że w skutek ponownego przeliczenia świadczenia doszło do naruszenia zasad równości wobec prawa, zasady ochrony praw nabytych, zasady sprawiedliwości społecznej, zasady zaufania obywatela do państwa i tworzonego prawa oraz zasady *lex retro non agit*, podczas gdy Sąd Apelacyjny dokonał abstrakcyjnej kontroli konstytucyjności regulacji ustawy zaopatrzeniowej w oderwaniu od realiów niniejszej sprawy;

9) art. 11 ustawy zaopatrzeniowej w związku ze zmianą art. 114 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291 ze zm.; dalej jako ustawa emerytalna) w związku z art. 33 ustawy zaopatrzeniowej w zakresie temporalnego aspektu możliwości obniżenia świadczenia, przez ich zastosowanie, podczas gdy kwestia przesłanki służby na rzecz totalitarnego państwa jest uregulowana w przepisach ustawy zaopatrzeniowej, doprecyzowana przez preambułę ustawy lustracyjnej, uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20, i orzecznictwo, a tym samym nie ma potrzeby ani możliwości odwoływania się do nie znajdującego zastosowania w sprawie aktu prawnego, jak też art. 33 ustawy zaopatrzeniowej, który stanowi odrębną podstawę zmiany prawomocnych decyzji od art. 13b, art. 15c, art. 22a tej ustawy;

10) art. 9 w związku z art. 91 pkt 3 Konstytucji RP, przez ich błędną wykładnię i ustalenie, że w sprawie nastąpiła kolizja przepisów ustawy zaopatrzeniowej z zasadami podstawowymi Unii Europejskiej, podczas gdy Sąd Najwyższy w uchwale III UZP 1/20 nie wykluczył, że art. 13b, a w konsekwencji art. 15c i art. 22a ustawy zaopatrzeniowej - znajdą zastosowanie w sprawie, zaś

ustalony przez Sąd Apelacyjny i niekwestionowany przez skarżącego stan faktyczny sprawy prowadzi do wniosku, że w sprawie zaszła przesłanka z art. 13b ustawy zaopatrzeniowej;

11) art. 1 Protokołu Nr 1, przez jego błędną wykładnię i zastosowanie, podczas gdy ETPCz w decyzji z dnia 14 maja 2013 r. Nr 15189/10 (o odrzuceniu skargi Cichopek i inni przeciwko Polsce), stwierdził, że ustawodawca krajowy wyposażony w bezpośrednią legitymację demokratyczną jest lepiej przygotowany do oceny, czy w danym kraju ze względu na jego wyjątkowe doświadczenie historyczne i polityczne interes publiczny wymagał przyjęcia określonych środków dekomunizacji, aby zapewnić większą sprawiedliwość społeczną albo stabilność demokracji. Równocześnie, władze krajowe, ze względu na bezpośrednią wiedzę o swoim kraju, były uprawnione do potępienia w wybranym przez siebie czasie i formie, instytucji lub działań z przeszłości, które zgodnie z historycznym doświadczeniem kraju odrzucały zasady demokracji, rządów prawa i praw człowieka. Trybunał wskazał, że „w celu zapewnienia większej sprawiedliwości systemu emerytalnego Państwo mogło w uprawniony sposób przyjąć środki mające na celu zakończenie uprzywilejowania emerytalnego uznawanego za niezasadne i nieuczciwie uzyskane”.

Zdaniem skarżącego o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania przesądzą następujące kwestie: 1) celowość zajęcia przez Sąd Najwyższy stanowiska odnośnie istnienia uprawnienia sądów powszechnych do rozstrzygania w indywidualnych sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych o konstytucyjności przepisów w oparciu, o które wydawana została decyzja organu emerytalnego, 2) występujące rozbieżności w orzecznictwie wydanym w sprawach z odwołań od decyzji wydanych w trybie art. 15c i art. 22a ustawy zaopatrzeniowej, ponieważ część sądów zmienia takie decyzje powołując się na niekonstytucyjność wymienionych przepisów, a pozostała część uznaje swój brak kompetencji do rozstrzygania o niekonstytucyjności przepisów rangi ustawowej, 3) występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, sprowadzającego się do pytania, „czy pomimo ustalenia przez Sąd Apelacyjny, że w sprawie mamy do czynienia ze służbą na rzecz totalitarnego państwa w myśl uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20, istnieją powody ku temu aby uznać, że świadczenie

nie powinno zostać obniżone”. Według skarżącego pozbawienie ubezpieczonego wyższego świadczenia za okres służby na rzecz totalitarnego państwa (przy jednoczesnym bezspornym ustaleniu, że w sprawie zaszło kryterium służby na rzecz totalitarnego państwa w myśl uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20), przy zachowaniu prawa do zabezpieczenia społecznego, nie stanowi naruszenia obowiązujących przepisów prawa, w tym Konstytucji oraz prawa międzynarodowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na dwóch spośród wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. przesłankach, tj. występowaniu w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) i potrzebie wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.).

W orzecznictwie utrwalony jest pogląd, że przekonanie Sądu Najwyższego oceniającego na etapie przedsądu o zasadności przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w oparciu o przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga wskazania za pomocą wywodu prawnego, na kanwie jakich norm (przepisów) zagadnienie powstało, jakie są możliwe interpretacje problemu i jakie jego rozstrzygnięcie proponuje skarżący (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2009 r.,

II PK 66/09, LEX nr 553691). Zagadnienie prawne jest to problem, który wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego, którego wyjaśnienie ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw, ale także dla rozstrzygnięcia konkretnej, jednostkowej sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2012 r., I PK 158/11, LEX nr 1215116). Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało ono sformułowane, i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, poz. 51; z dnia 10 stycznia 2012 r., I UK 305/11, LEX nr 1215784; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950; z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307; z dnia 14 kwietnia 2015 r., II PK 217/14, LEX nr 678073; z dnia 28 października 2015 r., I PK 17/15, LEX nr 2021940; z dnia 14 stycznia 2016 r., II CSK 382/15, LEX nr 2090999).

Z kolei oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na twierdzeniu o istnieniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 31/18, LEX nr 2508113; z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365). Powołanie się na tę przyczynę kasacyjną zakłada więc nie tylko wskazanie przepisu prawa i stwierdzenie, że - w ocenie skarżącego - wywołuje on wątpliwości. Konieczne jest również wykazanie, że wątpliwości te mają rzeczywisty i poważny charakter, wyjaśnienie na czym one polegają, ich uzasadnienie, a także wskazanie

rozbieżnych wariantów interpretacyjnych, z odwołaniem się do dotychczasowych poglądów orzecznictwa i dostępnego piśmiennictwa (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 571/17, LEX nr 2497706), a w szczególności przytoczenie i poddanie analizie rozbieżnych orzeczeń sądów w celu wykazania, że rozbieżności te mają swoje źródło w różnej wykładni przepisu, bądź też przedstawienia argumentów wskazujących, że wykładnia przeprowadzona przez sąd drugiej instancji sprzeczna jest z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecznictwa Sądu Najwyższego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2018 r., III UK 123/17, LEX nr 2496319). Wypada również dodać, że podobnie jak w przypadku gdy podstawą wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest występujące w sprawie zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), omawiana przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. nie zachodzi, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, brak nadto okoliczności uzasadniających zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 19 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578; z dnia 10 kwietnia 2018 r., I CSK 733/17, LEX nr 2495968; z dnia 10 kwietnia 2018 r., II PK 143/17, LEX nr 2525398; z dnia 19 kwietnia 2018 r., I CSK 709/17, LEX nr 2486162; z dnia 23 maja 2018 r., I CSK 33/18, LEX nr 2508114).

Biorąc powyższe pod uwagę stwierdzić należy, że przedstawione przez skarżącego we wniosku o przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania kwestie nie czynią zadość wymienionym wyżej wymaganiom co do przesłanek przedsądu, o których mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. Obowiązkiem skarżącego jest bowiem wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. Tymczasem wskazując we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej na „celowość zajęcia przez Sąd Najwyższy stanowiska odnośnie istnienia uprawnienia sądów powszechnych do rozstrzygania w indywidualnych sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych o konstytucyjności przepisów w oparciu, o które wydawana została decyzja organu emerytalnego”,

skarżący ograniczył się przedstawienia ogólnikowego postulatu, bez odwołania się do przepisu prawa. Podobnie sugerując potrzebę rozstrzygnięcia istotnego zagadnienia prawnego skarżący nie nawiązał do treści konkretnych przepisów prawa, wskazując jedynie na wątpliwości, czy wobec pełnienia przez ubezpieczonego w spornym okresie służby na rzecz totalitarnego państwa istnieją powody nieobniżenia mu świadczenie emerytalnego. Skarżący w istocie nie formułuje więc abstrakcyjnego zagadnienia prawnego, ale zmierza wyłącznie do rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy w sytuacji, gdy Sąd Najwyższy nie jest sądem trzeciej instancji i jako sąd prawa, a nie sąd faktów związany jest ustaleniami faktycznymi w sprawie. Natomiast zastosowanie prawa w konkretnej sprawie to domena podstawy przedsądu wskazanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., na którą to podstawę skarżący nie powołuje się w skardze kasacyjnej.

Nie inaczej ocenić wypada powołane we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania „rozbieżności w orzecznictwie wydanym w odniesieniu do spraw dotyczących odwołań od decyzji wydanych w trybie art. 15c, art. 22a ustawy zaopatrzeniowej”, które to wskazują na odwołanie się skarżącego do przesłanki przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. tj. potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Wskazane rozbieżności nie zostały bowiem odniesione do konkretnego przepisu prawa, ale do różnej postawy sądów orzekających w tego typu sprawach, tj. z odwołań od decyzji wydanych w trybie art. 15c, art. 22a ustawy zaopatrzeniowej, wobec własnej kompetencji do oceny niekonstytucyjności tych przepisów, a to wymagało odwołania się do innych regulacji niż art. 15c i art. 22a ustawy zaopatrzeniowej. Tym samym nie można przyjąć, aby występowała przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Ponadto zauważyć trzeba, że kompetencja sądów powszechnych do oceny konstytucyjności przepisów, na podstawie których wydają rozstrzygnięcie sprawy została obszernie omówiona w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2022 r., III PZP 2/21 (LEX nr 3433364) oraz w uzasadnieniu postanowienia z dnia 9 czerwca 2022 r., III USK 462/21 (niepubl.), w którym Sąd Najwyższy odniósł się do identycznie sformułowanej we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej kwestii, stwierdzając, że „w orzecznictwie wyrażane jest stanowisko, zgodnie z którym orzekanie o zgodności ustaw z Konstytucją (art. 188

pkt 1 Konstytucji), co niewątpliwie należy do wyłącznej kompetencji Trybunału Konstytucyjnego, nie jest tożsame z oceną konstytucyjności przepisu mającego zastosowanie w konkretnej sprawie. Sąd jest obowiązany do oceny konstytucyjności przepisu ustawy w ramach ustalania, który przepis obowiązującego prawa będzie zastosowany do rozstrzygnięcia danego stanu faktycznego w indywidualnej sprawie. Odmowa zastosowania przepisu ustawy uznanego przez sąd za sprzeczny z Konstytucją nie narusza zatem kompetencji Trybunału Konstytucyjnego i nie ma bezpośredniego związku z tymi kompetencjami. Uznanie, że sądy powszechne nie są uprawnione do badania zgodności ustaw z Konstytucją, a w konsekwencji do zajmowania stanowiska w kwestii ich zgodności jak też niezgodności z ustawą zasadniczą, jest wyraźnie sprzeczne z art. 8 ust. 2 Konstytucji, który zobowiązuje do bezpośredniego stosowania jej przepisów, przy czym pod pojęciem „stosowanie” należy rozumieć w pierwszym rzędzie sądowe stosowanie prawa (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 sierpnia 2017 r., I UK 325/16, LEX nr 2389585 oraz powołane tam orzecznictwo). W wyroku tym wskazuje się, celnie, że zgodnie z art. 8 ustawy zasadniczej, Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej, a jej przepisy stosuje się bezpośrednio, a także że niewątpliwie adresatem tej normy są przede wszystkim sądy sprawujące wymiar sprawiedliwości (art. 175 ust. 1), a sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawisli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom (art. 178 ust. 1). Również art. 193 ustawy zasadniczej nie nakłada na sąd obowiązku zwracania się do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym co do zgodności aktu normatywnego z ustawą zasadniczą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. Stosowanie Konstytucji nie jest więc zastrzeżone wyłącznie dla Trybunału Konstytucyjnego (art. 188 ust. 1), ale należy również do sądów, zarówno w przypadku zaistnienia luki w prawie, jak i wówczas, gdy sąd dojdzie do przekonania, że przepis ustawy jest niezgodny z Konstytucją i nie powinien być zastosowany w konkretnej sprawie. Nie narusza to kompetencji właściwej dla Trybunału Konstytucyjnego, gdyż formalnie przepis ten w dalszym ciągu pozostaje w systemie prawnym i może być stosowany przez inne sądy orzekające w takich samych sprawach. Sąd jednocześnie zaznaczył, że z uwagi na bezpieczeństwo obrotu prawnego

kształtowanego również przez indywidualne akty stosowania prawa jakimi są orzeczenia sądowe - odmowa zastosowania przepisu ustawy może nastąpić wyłącznie w wypadku, gdy sąd rozpoznający sprawę nie ma wątpliwości co do niezgodności tego przepisu z Konstytucją, a sprzeczność ma charakter oczywisty, inaczej mówiąc, gdy zachodzi sytuacja oczywistej niekonstytucyjności przepisu. W wyroku z dnia 4 lipca 2021 r., III PK 87/11 (LEX nr 1619703), Sąd Najwyższy uznał, że sędzia nie może stosować ustaw bez uwzględnienia kontekstu konstytucyjnego, uzasadniając to stanowisko obowiązkiem sądów wymierzania sprawiedliwości (art. 10 ust. 2 i art. 175 ust. 1 Konstytucji RP) i wyjaśniając, że sędziowie podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom (art. 178 ust. 1 Konstytucji RP), a ich obowiązkiem jest działanie na podstawie i w granicach prawa, czego wymaga art. 7 Konstytucji. Zauważając, że Konstytucja jest najwyższym prawem Rzeczypospolitej Polskiej, a jej przepisy stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej (art. 8 Konstytucji RP), oraz że nie ma przepisów Konstytucji, które wyłączałyby jej bezpośrednie stosowanie przez sądy. Sąd stosuje Konstytucję w jednostkowej sprawie i może odmówić stosowania przepisu ustawy lub rozporządzenia, jeżeli stwierdzi jego sprzeczność z prawem hierarchicznie wyższym. Nie narusza to kompetencji Trybunału Konstytucyjnego, który ma inny przedmiot orzekania (art. 188 Konstytucji RP). Orzeka on o przepisie prawnym w zakresie jego zgodności z aktem wyższego rzędu, a nie o stosunkach społecznych, które ten przepis reguluje. Stanowisko to nie jest odosobnione. W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2020 r., III UZP 1/20, z kolei podkreślono, że „rzeczywiste znaczenie ustawy może się ujawnić dopiero w procesie jej stosowania a organy ją stosujące mogą wydobyć z niej treści nie do pogodzenia z normami, zasadami lub wartościami, których poszanowanie wymaga Konstytucja, wskazując na obowiązek organów władzy sądowniczej, nie tylko Trybunału Konstytucyjnego, wykorzystania techniki wykładni ustawy w zgodzie z Konstytucją, tak aby wyeliminować nieprawidłowości jej stosowania i narzucić organom władzy publicznej właściwe rozumienie przepisów ustaw”.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

